

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

**ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΞΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ**

**ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ**

**ΕΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ
1930**

ΤΕΥΧΟΣ Α΄ ΚΑΙ Β΄

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Ο ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ
ΚΑΙ
Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ Β΄
ΥΠΟ

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ ΣΥΝΟΔΙΟΥ
Μητροπολίτου Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως.

Μετά την άποφράδα ήμέραν τῆς ἀλώσεως και «τὸν χαλασμὸν τῆς περιφήμου πόλεως» (Δωροθ. Σύνοψ. Ἱστορ. σελ. 117) οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες περιέπεσαν εἰς τὴν φοβερὰν ἀσιατικὴν δουλωσύνην, ἀλλ' οὐδέποτε, και ἐν τοῖς δεινοτάτοις χρόνοις, ἀπέβαλαν τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως και τῆς ἐλευθερίας. Ἐστέναζον πικρῶς και ἀλαλήτως,

«δάκρυα θεορῶν χέοντες ὥστε κρήνη μελάνυδρος» (Ἰλιάδ. Π. 3),

ἀλλ' εἰργάζοντο και σπουδαίως, ἔχοντες στήριγμα και καταφυγὴν τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἥτις πάντοτε ἐκήρυτε τὴν ὑπομονὴν και ἐνίσχυε τὴν καρτερίαν τῶν στεναζόντων Ἑλλήνων. Διὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διεφυλάχθη καθαρὰ και ἀνόθευτος ἡ πίστις, διετηρήθη ἄσβεστον τὸ πῦρ τῆς παιδείας, διεσώθη ἡ ὠραία ἑλληνικὴ γλῶσσα και τὰ ἦθη και ἔθιμα τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων. Οἱ ἱερεῖς και οἱ διδάσκαλοι, πτωχοὶ και δυστυχεῖς, ἐδίδασκον, παρηγόρουν, ἐνίσχυσον και διετήρουν αὐτοὺς ἐν τῇ ὀρθοδόξῃ πίστει και ἐθνικότητι¹.

Οἱ Ἕλληνες ἠλπίζον εἰς τὴν βοήθειαν τῶν χριστιανῶν τῆς Δύσεως,

¹) Ὁ ἀοίδιμος Ἡπειρώτης Κωνστ. Ἀσώπιος λέγει τάδε περὶ αὐτῶν, τὰ ὁποῖα δέον ν' ἀναγνώσουν οἱ καινοφανεῖς κενοὶ μεταρρυθμισταὶ τῆς παιδείας. «Οἱ ἄνδρες οὗτοι, καιπερὶ ζήσαντες εἰς καιροὺς ἀτυχεῖς, οὗς τινες μετὰ φρίκης θέλομεν ἀναπολῆ οἱ καταπιεσθέντες ὑπὸ τῆς βαρείας πολιτικῆς και ἠθικῆς ἀτμοσφαιρας, εἶναι φαινόμενα πολλῆς προσοχῆς ἀξια, ὡς παριστῶντα ὑπὸ μίαν ἔποψιν τὰς γηραιὰς δρῆς, αἰτινες ἀντέχουσαι εἰς λαίλαπας, σεισμούς, πλημμύρας και εἰς ὅλα τὰ δεινὰ τῶν δριμυτάτων χειμῶνων, περιμένουσι τὸ ἔαρ ἵνα δώσωσι πάλιν νέα σημεῖα ζωῆς, ὑπὸ ἄλλην δ' ἔποψιν εἰκονίζοντα ἱερεῖς σεβασμίους, οἵτινες ὡς ἱεραὶ παρακαταθῆκαι φυλάσσοντες και περιποιούμενοι τοὺς σπινθήρας τῆς προγονικῆς παιδείας, θρησκευτικῶς και ὅλον διὰ πιστοκληρίας και διαπιστώσεως παρέδιδον αὐτοὺς εἰς τοὺς διαδόχους τῶν ἐπ' ἐλπίδι πάντοτε ὅτι θέλουσι γίνῃ, προϊόντος τοῦ χρόνου, ζώπυρον φωτεινοῦ λαμπτήρος, ἱκανοῦ και τὴν περικαλύπτουσαν ὁμίχλην νὰ διασκεάδση και τὰ ἐπικεκαλυμμένα πλεονεκτήματα λαμπρότερα νὰ καταστήσῃ» (Περὶ τῆς Ἑλλήν. Συντάξ. περιόδου Β' ἐκδ. Β σελ. 70).

αὐς πάντοτε ἐξελιπάρουν καὶ δὴ οἱ λόγιοι καταφυγόντες εἰς αὐτὴν ὡς φυγάδες, καὶ ἀνάψαντες τὸ φῶς τῆς ἀναγεννήσεως. Ἐξηγείροντο μὲν τῇ προτροπῇ τῶν ἐν τῇ Δύσει ἰσχυρῶν, ἀλλὰ πάντοτε ἐγκατελείποντο, καὶ οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνας ἐψεύσθησαν τῶν ἐλπίδων. Διὰ τοῦτο ἐστράφησαν κατόπιν εἰς τὴν ὁμόδοξον Ρωσσίαν, ἣτις ἀνεφάνη ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ ὀρίζοντι καὶ ἠλπίζον παρ' αὐτῆς τὴν ἀπελευθέρωσιν. Τοιαύτη εὐκαιρία παρουσιάσθη καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖσι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, καθ' ὃν ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης Β', τῆς Σεμιράμιδος τοῦ βορρᾶ, ἐγένετο ὁ Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος (1768—74). Εἰς τὸν φοβερὸν καὶ μακρὸν τοῦτον πόλεμον, ὅστις εἶχεν ὀλέθρια ἀποτελέσματα εἰς τοὺς δυστυχεῖς Ἕλληνας, ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος καὶ κληρικοὶ καὶ λαϊκοί. Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων προπαρεσκευάσθη πολλαχοῦ ὑπὸ τῆς Ρωσσίας διὰ μυστικῶν ἀποστόλων ἀνὰ τὴν δούλην Ἑλλάδα καὶ κυρίως διὰ τοῦ Γεωργίου Παπαζῶλη ἐκ τῆς Σιατίστης τῆς Μακεδονίας καὶ ἄλλων. Οὗτος ἐγνωρίσθη ἐν Ρωσσίᾳ μετὰ τοῦ Γρηγ. Ὁρλώφ, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὁποίου ἐξέχεε τὰ φιλοπάτριδα αἰσθήματά του καὶ ἀπεδείκνυε τὸ δυνατὸν καὶ χρήσιμον τῆς ἐξεγέρσεως τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Γεώρ. Παπαζῶλης μετέβη τὸ πρῶτον εἰς Μάνην καὶ ἔπειτα κρυφὰ εἰς Καλάμας ἔνθα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Παναγιώτου Μπενάκη συνεκεντρώθησαν πολλοὶ καὶ ὑπέγραψαν συνθήκην καθ' ἣν ὑπισχνοῦντο τὴν ἐπανάστασιν ἑκατὸν χιλιάδων Ἑλλήνων, ἐὰν χορηγηθῶσιν εἰς αὐτοὺς τὰ ἀναγκαῖα ὄπλα καὶ ἐμφανισθῶσιν εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου πλοῖα ρωσικά. Οἱ ὑπογράψαντες ἦσαν οἱ μητροπολίται Κορίνθου, Παλαιῶν Πατρῶν, καὶ Λακεδαιμονίας· ὁ πρόφην Πατρῶν καὶ εἶτα πρόεδρος Κερνίκης καὶ Καλαβρυτῶν Δανιήλ, ὁ πρεσβύτερος Παναγιώτης, μέγας οἰκονόμος τῶν Καλαβρυτῶν καὶ ἄλλοι λαϊκοὶ προὔχοντες (Κ. Σάβα Τουρκοκρατ. Ἑλλάς σελ. 465). Εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ρώσσων εἰργάσθη, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, καὶ ὁ Ἡπειρώτης Πᾶνος Μαρούτσης, ὅστις ἐν Βενετίᾳ ζῶν ἐγένετο περιώνυμος ἐπὶ φιλομουσίᾳ καὶ φιλογενεῖᾳ. Ἦτο δὲ πρόθυμος νὰ θυσιάσῃ τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ τοῦ ἔργου τούτου. Συνεσκέπτετο δὲ ἐν Βενετίᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν Ὁρλώφ καὶ ἡ συνδρομὴ του ἐγένετο εἰς αὐτοὺς πολλαχῶς χρήσιμος¹.

¹) Ὁ Πᾶνος Μαρούτσης, διορισθεὶς πολιτικὸς πράκτωρ τῆς Ρωσσίας παρὰ πάσαις ταῖς ἀθλαῖς τῆς Ἰταλίας, ἐτιμήθη ὑπὸ ταύτης καὶ ὀνομάσθη μαρκήσιος. Ὁ ἐν Βενετίᾳ τυπογράφος Δημήτριος Θεοδοσίου, προσφωνῶν τοῦ Kaisarίου Δαπόντε τὴν Χρηστοθήθειαν «τῷ ἐξοχωτάτῳ καὶ ἐκλαμπροτάτῳ Κυρίῳ Πᾶνῳ Μαρούτση μαρκεζῳ» λέγει πρὸς τοὺς ἄλλοις: «Ποῖος ἄλλος μετὰ τὴν κατάπτωσιν τοῦ Γένους μας ἔλαβεν ἀξιώματα τόσον λαμπρά; Ἐφάνησαν καὶ ἄλλοι ἄνδρες περιφανεῖς ἀνάμεσα εἰς τὰ σκότη ταύτης τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Γένους μας κατὰ διαφόρους τόπους καὶ καιροὺς· πλὴν ἡ λαμπρότης τῶν ἀξιομάτων της ἐπεσκίασε τὴν δόξαν τῶν ἄλλων καὶ ἔκαμε νὰ ἀκτινοβολήσῃ ἕνα μέρος ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ φῶς, ὅπου πρὸ τριῶν αἰῶνων ἐσβέσθη,

Πάντες οἱ δοῦλοι Ἕλληνες ἐνόμιζον ὅτι ἔφθασεν ἡ ποθητὴ ὥρα τῆς ἀπελευθερώσεως, βαυκαλιζόμενοι ὑπὸ τῶν προφητειῶν καὶ ἐρμηνειῶν αὐτῶν. Ὁ ἐκ Μετσόβου Νικόλαος Ζερζούλης, μαθητὴς γενόμενος τοῦ Μπαλάνου καὶ χρηματίας διδασκαλὸς ἐν Ἀθῶνι καὶ Ἰασίῳ, ἠρμήνευσε τοῦ σοφοῦ Λέοντος τὸν χρησμόν, «Βύζαντος ἀυλὴ ἐστὶ Κωνσταντίνου κτλ.», ἠρμήνευσε δὲ καὶ τὸν τοῦ Στεφάνου Ἀλεξανδρέως, τοῦ Οἰκουμενικοῦ διδασκάλου, τὸν ἀρχόμενον διὰ τῶν στίχων :

«φῦλον τὸ βαβυλώνιον τρις ἑκατὸν κατάρξει
τῆς Ἑπταλόφου καὶ τι πρὸς».

Ὁ χρησμός οὗτος ἐγένετο, ὡς λέγει ὁ Καισάριος Δσπόνιε, «ἐν ἔτε ἑπτακοσιοστῷ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἡρακλείου, βασιλέως Ρωμαίων, ὅταν ἄρχισε ν' ἀκούεται τὸ ὄνομα τοῦ Μωάμεθ». Ὁ Ζερζούλης ἐρμηνεύσας τὸν χρησμόν τῷ 1769 ἐζήτησεν ν' ἀποδείξῃ ὅτι τῷ 1774, ἦτοι περὶ τὰ 320 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν, οἱ Ρῶσσοι θὰ κυριεύσουν τὴν Κ/πολιν. «Οἱ χρόνοι ὅπου γράφουσιν οἱ χρησμοί, λέγει ὁ Ἀθ. Ὑψηλάντης, πῶς μέλλει ν' ἀναστηθῇ ἡ βασιλεία τῶν Ρωμαίων, ἦσαν οἱ τριακόσιοι εἴκοσι μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ εἰς αὐτοὺς συνέβη νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτοὶ οἱ ἕξ χρόνοι πολέμου εἰς τοὺς ὁποίους ἐπλησίασαν εἰς τὴν πόλιν (οἱ Ρῶσσοι) τὴν ἐστενοχώρησαν ἀλλὰ δὲν τὴν ἐπῆραν».¹

Περὶ τῆς ἐν γένει ἐξεγέρσεως τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' καὶ τῆς ἀποτυχίας αὐτῆς δὲν πρόκειται νὰ πραγματευθῶμεν ὧδε, τόσῳ μᾶλλον ὄσῳ καὶ ἄλλοι ἔγραψαν οὐκ ὀλίγα καὶ δὴ ἐκτενῶς ὁ Παντιλῆς Μ. Κοντογιάννης: «Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον» (Ἐν Ἀθήναις 1903). Ἐνταῦθα θ' ἀναφέρωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν δύο Ἡπειρωτῶν κληρικῶν, ἦτοι τοῦ Π. Πατρῶν Παρθενίου καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Σεραφεῖμ Β', οἵτινες εἰργάσθησαν ὡς μέγιστα ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Παρθένιος Α' ἐγεννήθη καὶ ἀνεπτύχθη ἐν Ἰωαννίνοις· ποῦ ἔδρασε καὶ πότε ἀκριβῶς ἐχειροτονήθη κληρικός, δὲν γνωρίζομεν. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι λίαν ἐνωρίς προήχθη εἰς τὴν ἐπίσηλον μητρόπολιν Π. Πατρῶν. Εὐσεβὴς καὶ ἐνάρετος ἐγένετο περιάκουστος διὰ τὴν ἀμφιλαφῆ αὐτοῦ μάθησιν καὶ σοφίαν. Ἀναφέρεται ὅτι ἦτο ὀργίλος καὶ ἐπέτιθετο σφοδρῶς κατὰ τῆς φλυαρίας τῶν γυναικῶν ἐν τοῖς ναοῖς, μετεχειρίσθη δὲ κάποτε καὶ τὴν ποιμαντικὴν ράβδον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγ. Νικο-

τῆς παλαιᾶς εὐγενείας τῶν Γραικῶν, καὶ εἰς τὰ ἀρκτικὰ μέρη ὅπου βασιλεύει ἡ Ρουσοικὴ μοναρχία καὶ εἰς τὴν ἐπικράτειαν ταύτης τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας ἐπαρχίας καὶ πόλεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας διέβη εἰς τὴν μεγάλην τῆς ὀδοιπορίαν πρὸς αὐτὴν τὴν Ρουσοίαν.....»

¹) «Τὰ μετὰ τὴν «ἄλωσιν» σελ. 534. Σάβα, Μεσαιων. Βιβλιοθ. τομ. 3 σελ. 119.

λάου κατὰ τὴν συνοικίαν Βλασαροῦς διὰ νὰ ἐπιβάλῃ σιγὴν εἰς τὰς γυναῖκας.

Ἐκ τῶν πρώτων ἦτο ὑπὲρ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτὸς ὕψωσε τὴν σημαίαν ἐν Αἰγίῳ κατὰ Μάρτιον καὶ ἠύλόγησεν αὐτήν, ὡς ὁ κατόπιν διάδοχος αὐτοῦ Γερμανὸς ἐν τῇ Ι. Μονῇ τῆς Ἁγίας Λαύρας τῶν Καλαβρῦτων. Ἄνωνυμος χρονογράφος γράφει περὶ αὐτοῦ « ὁ σοφολογιώτατος καὶ θεοπροβλήτος μητροπολίτης Π. Πατρῶν ὅστις, ὡς ἄλλος Ἀπόστολος Ἀνδρέας, τῆς Ἀχαΐας διοικεῖ καὶ προνοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν περιούσιον λαὸν τοῦ Κυρίου ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ». Εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων εἰργάζετο καὶ μετ' ἄλλων καὶ κυρίως μετὰ τοῦ προεστῶτος τῶν Πατρῶν Πόλου ὅστις, ὡς ἀναφέρει ὁ αὐτὸς χρονογράφος, ἦτο « τῶν ἐξαιρέτων προεστῶτων τοῦ Μωρέως, ἦτο στολισμένος μὲ ὄλας τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ παρίσταται ἀληθῶς ὁ πλέον ζηλωτὴς πατρίκιος, ὅπου νὰ ἔλαβέ ποτε ἡ Πελοπόννησος ».

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως κατέφυγεν εἰς τὴν Ζάκυνθον, ἔνθα διέτριβε τοῦλάχιστον τῷ 1771, ὡς ἐμφαίνεται ἐξ ἐγγράφου δημοσιευθέντος ὑπὸ Κ. Σάθα (Τουρκοκρ. Ἑλλ. σελ. 449), ἐν ᾧ ὑπογράφονται ὁ Π. Πατρῶν, ὁ Μεθώνης, ὁ Ἀμυκλῶν καὶ ὅπερ χρονολογεῖται ἀπὸ 7 Σεπτεμβρίου 1771¹. Ἐκ Ζακύνθου μετέβη εἰς τὴν Ρωσσίαν, ἔνθα ὡς μέγιστα ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης καὶ ἄλλων ἐπισήμων.

Ἐν αὐτῇ εἰργάζετο σπουδαίως, πλὴν ματαίως, ὑπὲρ τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος, ἣτις κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων Ἀλβανῶν· συνέθηκε καὶ ἐπίγραμμα ἠρωσελεγεῖον « τῷ ὑψηλοτάτῳ πρίγκιπι Γρηγορίῳ Ἀλεξανδριδῇ Ποτεμίνῳ τῷ πάνυ », ἐν ᾧ ὑπογράφεται « ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης ὑπερτιμος καὶ ἑξαρχος πάσης Ἀχαΐας Π. Πατρῶν Παρθένιος » καὶ τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται ὑπὸ τοῦ Γ. Ζαβίρα.²

Ἐδημοσίευσεν καὶ προσφώνημα « τῇ θειοτάτῃ, πανσεβεστάτῃ, φιλοφροπεστάτῃ καὶ χριστομιμήτῳ Αἰκατερίνῃ Ἀλεξιάδι τῇ Β' τῇ μεγάλωνύμῳ », ἐκφωνηθὲν τῇ 16 Ἀπριλίου 1770 τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων. Τὸ μέχρι κόρου τοῦτο προσφώνημα μεθηρμηνεύσατο εἰς τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν ὁ Σιτζκαβὼρ ἐν τῷ Ζ' τόμῳ τῆς Ρωσικῆς Βιβλιοθήκης (Νεοελ. Φιλολ. Κ. Σάθα σελ. 607).³

¹) Τὸ ἐγγράφον τοῦτο ἐδόθη εἰς τοὺς προκλήτους τοῦ Μεσολογγίου Ἀνδρέαν Καλογερανὸν καὶ Ἀναστασίον Γουλιμῆν « Ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λέγεται ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ, ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἐλευθερίας τῶν χριστιανῶν ἀπώλοντο καὶ αὐτοὶ καὶ εἰς τέλος ἠφρανίσθησαν, οἱ γὰρ προεστῶτες καὶ τῶν ἄλλων προὔχοντες κλειῶ τῶν ἄλλων ἐζημιώθησαν καὶ μᾶλλον παρὰ τῶν ἐκ τῆς Ἁγιοῦ ἐπιπόνως μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπονειδίστου θανάτου καταδιώκονται » Διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου περιέγραψεν τὴν δυστυχίαν αὐτῶν καὶ παρεκάλουν τοὺς Ρώσους ὅπως τοὺς βοηθήσουν.

²) Νέα Ἑλλάς κτλ. σελ. 511.

³) Καὶ ἄλλοι κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἀφίερωσαν βιβλία εἰς τὸν Ποιέμιν, ὡς ὁ

Ὁ Πατριάρχης Κ/πόλεως Σεραφεῖμ Β' ἦτο καὶ αὐτὸς Ἡπειρώτης· κατήγετο ἐκ τῆς ἐν Ἡείρῳ Χοανίας, ἥτις κεῖται πρὸς Β. τῆς Θεσπρωτίας μεταξὺ τῶν Ἀκροκεραυνίων ὀρέων καὶ τοῦ Ἴονίου πελάγους. Ἡ Χοανία δὲ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ Χάωνος, υἱοῦ τοῦ Πριάμου, φονευθέντος ἀκουσίως ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἑλένου. Περιστεραί, ὡς ἀναφέρεται, ἔδιδον χρησμὸν ἐν τινι δάσει. Ἐν τῇ Χοανίᾳ ἔκειντο τὸ πάλαι αἱ πόλεις Βουθρωτόν, Φοινίκη, Ἰλιον.

Ὁ Σεραφεῖμ ἐγένετο Μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως, ἀπὸ δὲ τῆς 27 Ἰουλίου 1757 ἕως τοῦ Μαρτίου 1761 Πατριάρχης Κ/πόλεως. Ἦτο λόγιος καὶ δραστήριος, φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τῆς προόδου. Ὁ ψευδώνυμος Μαθᾶς (Κατάλ. Πατριαρ. σελ. 153) λέγει ὅτι ἦτο «ἄνθρωπος ἄλλα μὲν σεβάσιμος καὶ ἐκκλησιαστικός, ἀλλ' ἀγέρωχος καὶ ὑπεροπτικός». Ὁ δὲ Σέργιος Μακραιὸς (παρὰ Σάθα Νεολλην. Φιλ. σελ. 493) λέγει «Ἦν δὲ ὁ Παναγ. κύριος Σεραφεῖμ, Ἡπειρώτης τὸ γένος, εὐσεβῆς ἐξ εὐσεβῶν, εὐπατρίδης, φιλογενής, φιλότιμος, τολμηρός, γενναῖος, νοήμων, εὐμαθὴς μᾶλλον ἢ πολυμαθής, ὀρμητικὸς οἷς ἐδόκει συμφέρειν, δυσπαλάλακτος ὧν εἶχετο· ἐν πράγμασιν εὐεπήβολος, εὐμήχανος τὰ ἀρέσκοντα αὐτῷ διαπράξασθαι τὸν ἐπιχωριάζοντα τρόπον· παρεζήλου γὰρ καὶ ἐξέμαθε τῶν κρατούντων τὴν πολιτικὴν καὶ τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν ἦθος ἀπεμάξατο. Σύνοιδε μέντοι καὶ τῆς ἰδίας ἀξίας τὰ καθήκοντα, ἐν οἷς περὶ τὰ μέγιστα ἐφιλοτιμεῖτο καὶ τοῖς εἰλικρινῇ τὴν ἀρετὴν κατορθοῦσιν ἡσμενίζετο· καὶ διάπυρος ζηλωτὴς τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ κηδεμῶν ἐπιμελέστατος». Ἀληθῶς περὶ αὐτοῦ ἐξηνέχθησαν καὶ ἀντίθετοι γνῶμαι, ὡς θὰ ἴδωμεν παρακατιόντες. Ἀναντιρρήτως ὁμοῦς ἦτο δραστήριος καὶ φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν δούλων Ἑλλήνων. Αὐτὸς εἰργάσθη, εἴ τις καὶ ἄλλος, ὑπὲρ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, συστήσας ἐν αὐτῇ Σχολὴν Φιλοσοφικῶν καὶ Θεολογικῶν μα-

Γρηγόριος Κωνσταντᾶς καὶ Δαν. Φιλιππίδης τὴν «Νεωτερικὴν Γεωγραφίαν», ὁ Ἀθ. Παλλίδας προσεφώνησεν ἐν τῶν βιβλίων του εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν τῆς Ρωσσίας, ὁ δὲ Εὐγένιος Βούλγαρις ἐποίησε πρὸς αὐτὴν μεγαλοπρεπὴ ὠδὴν, ἐξυμνῶν καὶ γεραίρων ὅσα αἱ ρωσικαὶ στρατιαὶ ἔστησαν τρόπαια κατὰ τῶν πολεμίων.

Ὁ Ποτεμγίνος οὗτος, εἰς ὃν ἀποδίδεται κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ πολυθρύλλητον «Ἑλληνικὸν Σχέδιον» τῆς Αἰκατερίνης καὶ τὰ τολμηρὰ αὐτῆς βουλευμάτων περὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, ἦτο εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἦν ἐδίδαξεν αὐτῷ ὁ Ἕλληνας μοναχὸς Δωρόθεος, ὁ ἐπιστήμιος φίλος αὐτοῦ, ὁ ὀνομασθεὶς Γαβριὴλ καὶ χειροτονηθεὶς Ἀρχιεπ. Χερσῶνος καὶ Ταυρίδος. Ὁ πολὺς Εὐγένιος Βούλγαρις μετέφρασεν ἐκ τῆς ρωσικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν φῶδὴν τοῦ Βασιλείου Πιερρώφ τῷ Ποτεμγίνῳ καὶ ἐξέδωκεν ἐν Μόσχῃ τῷ 1775. Αὐτὸς πολλαχῶς περιεποιεῖτο καὶ ἐπροστάτευε καὶ ἐκάλει παρ' αὐτοῦ τοὺς Ἕλληνας ἐκείνους, ὧν ἡ δεξιότης ἔργῳ καὶ ἰδίως ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς ἦτο εἰς αὐτὸν χρήσιμος. Οὕτω ἐκάλεσε παρ' αὐτοῦ τὸν Ἀνδρέαν Σουγδουρῆν ἐξ Ἰωαννίνων, ἔμπειρον περὶ τὰ πολεμικά.

θημάτων. Ἐξεδόθησαν δὲ πατριαρχικά Σιγγίλια περὶ αὐτῆς κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1759. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον, μετεκαλέσατο ὡς διδάσκαλον τοῦ φιλοσοφικοῦ τμήματος τὸν σοφὸν κληρικὸν Εὐγένιον Βούλγαριν¹⁾, ὃν ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἰωαννίκιος Γ' ὁ Καρατζᾶς ἤκιστα ἐτίμησεν, ὡς καὶ ἡ κατάπιν Σαμουήλ, διότι «προσπετιχῶς ταῖς τοῦ Ἀριστοτέλους δόξαις, κατὰ τὸν ἀπὸ Σιναίου Κωνστάντιον... ἀπεισιρέφετο τὰ παρ' Εὐγενίου παραδιδόμενα, ὡς νεωτέρας φρενὸς κυήματα» (Ἐλάσσον-Συγγραφ. σελ. 359). Πρὸς διοικήσιν τῆς Σχολῆς ὤρισεν Ἐπιτρόπους ἐκ μὲν τῶν Ἀρχιερέων τὸν Ἀδριανουπόλεως Διονύσιον, ὅστις χαρακτηρίζεται ὑπὸ μὲν τοῦ Σεργίου Μακραιῶ «ὡς πολυμαθῆς καὶ διδασκαλικός», ὑπὸ δὲ τοῦ Ζαβίρα «ὡς ἀνὴρ σοφὸς καὶ τὰ μάλιστα εὐδοκιμήσας ἐν τῇ ρητορικῇ εὐροῖα τοῦ λέγειν» (Ἐκκλ. Ἱστορ. ἐν Κ. Σάθα Μεσαιων. Βιβλοθ. τόμ. Γ' σελ. 234. Ἑλλην. Θέατρο. σελ. 282)²⁾, καὶ τὸν Σεργῶν Ἰωαννίκιον, ἐκ δὲ τῶν ἀρχόντων τὸν Γρηγόριον Ἀλεξ. Γκίκαν, διερμηνέα τῆς Ὑψ. Πύλης καὶ τὸν μέγαν Σκευοφύλακα Ἀθανάσιον Κομν. Ὑψηλάντην, τὸν γνωστὸν χρονογράφον.

Ὁ Πατριάρχης Σεραφεῖμ Β', ὑποπτεύσας ὅτι ὁ Ἀδριανουπόλεως Διονύσιος ἀνεκοίνωσεν ἀπόρητόν τι, ἠθέλησε τὸν Μάϊον τοῦ 1760 νὰ τὸν ἀποστείλῃ εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἀλλ' οὗτος κατώρθωσε διὰ τῶν ἰσχυ-

¹⁾ Τῷ 1760 ἐξέδωκε σιγγιλιῶδες γράμμα («Ἐκ/κὴ Ἀλήθεια» τόμ. Α' 1880—1 σελ. 218) ἐν ᾧ λέγεται: «Γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὅτι, ἔλεει τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ, διὰ κοινῆς ἐπιμελείας καὶ φροντίδος συνεκροτήθη ἤδη ἐν τῇ βασιλευούσῃ ταύτῃ τῶν πόλεων κοινὸν φροντιστήριον εἰς παράδοσιν τῶν θύραθεν ἐπιστημῶν καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱ. Θεολογίας ἐν ᾧ ἀποκατεστάθη καθηγεμῶν καὶ διδάσκαλος ὁ ὀσιώτατος καὶ σοφολογιώτατος κύρ Εὐγένιος ἀνὴρ σοφώτατος καὶ πολυμαθέστατος καθὰ διὰ μακρᾶς πείρας ἐγνώσθη. Ἐπίτροποι δὲ αὐτοῦ διορίσθησαν ὁ Ἀδριανουπόλεως Διονύσιος, ὁ Σεργῶν Ἰωαννίκιος, ἐκ δὲ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων ὁ τε ἐνδοξότατος καὶ εὐγενέστατος μέγας Δραγουμάνος τῆς κραταιᾶς βασιλείας κύρ Γρηγόριος Γκίκας καὶ ὁ ἐξοχώτατος καὶ εὐγενέστατος ἀρχὼν μέγας Σκευοφύλαξ καὶ ἀρχιατρός κύρ Ἀθανάσιος Ὑψηλάντης καὶ οὕτω εὐδωδόθησαν ἄχρι τοῦδε, Θεοῦ συνεργοῦντος, τὰ τοῦ Σχολείου τούτου...» Περαιτέρω συνέστησε θερμότητα τὴν βοήθειαν τοῦ Σχολείου καὶ τὸν τρόπον αὐτῆς.

²⁾ Ἀτυχῶς, μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ φιλοπροόδου τούτου Πατριάρχου Σεραφεῖμ, ὁ σοφὸς Εὐγ. Βούλγαρις, περιφρονηθεὶς καὶ μὴ λαμβάνων τακτικῶς τὸν μισθὸν του, ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ καὶ ν' ἀπέλθῃ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1761 ἐκ τῆς Κ/πόλεως καὶ οὕτω τὸ Φιλοσοφικὸν τμήμα διελύθη διαρκέσαν ἑπτὰ καὶ δέκα μῆνας καὶ παρέμεινε μόνον τὸ Γραμματικόν. Εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ συνετέλεσε πολὺ καὶ ὁ Ἀνανίας ὁ Ἀντιπάριος, προϊστάμενος καὶ διδάσκαλος τῶν Γραμματικῶν, ὅστις κατηγορεῖ τοῦ Εὐγενίου, ὡς μὴ γνωρίζοντος τὴν ἑλληνικὴν.

³⁾ Ὁ Ἀδριανουπόλεως Διονύσιος, ἐκ Χίου, ἐγεννήθη φθίνοντος ἴσως τοῦ ΙΖ' αἰῶνος (1690—1695) καὶ ἐγένετο τὸ πρῶτον Ἀρχιδιάκονος τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1739 ἐπὶ Νεοφύτου ΣΤ' (1734—40) ἐχειροτονήθη Ἀδριανουπόλεως, διάδοχος τοῦ ἀποθανόντος Ἀθανασίου. Ὡς φαίνεται, διέτριβε τὸ πλεῖστον ἐν Κ/πόλει ὡς τε μέλος τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ ὡς ἔφορος τῆς Πατριαρχ. Σχολῆς. Πρβλ. «Γρηγ. Παλαμᾶ» ἔτος Δ' τεύχ. ΝΒ' σελ. 666).

ρῶν προστατῶν του νὰ ματαιώσῃ τὴν ἐκτέλεσιν. Ὁ Πατριάρχης ὁμοῦς τῇ 14 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους «συνεστιαθεὶς μὲ τὸν Ἀδριανουπόλεως παρέδωκε τῷ τζαούση, ὃν εἶχε κεκρυμμένον ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ. Καὶ ὁ μὲν Ἀδριανουπόλεως ἀπῆλθεν ὡς οὐκ ἔδει, ἡ δὲ ὑπόληψις ἔλειψεν ἢ διὰ τὸν Πατριάρχην ἕως τότε καλῆ» (Ἀθαν. Κομν. Ὑψηλ. Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν σελ. 385, Μ. Γεδεῶν Χρονικὰ Πατριαρχ. Ἀκαδημ. σελ. 152—53). Ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ Ἀδριανουπόλεως Διονυσίου ἐξώργισε σφόδρα τοὺς φίλους του καὶ δὴ τοὺς ἰσχυροὺς Ἐπιτρόπους τοῦ Φιλοσοφικοῦ Τμήματος τῆς Πατριαρχ. Ἀκαδημίας καὶ οὕτω κατώρθωσαν νὰ ἀπολυθῇ ὁ Πατριάρχης τῇ 25 Μαρτίου 1761.

Ὁ Σεραφεῖμ Β΄ ἦτο σφόδρα φιλόρρωστος· οὗτος καθώρισε νὰ τελεῖται μεγαλοπρεπῶς ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ὅστις ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ἐν Βυζαντίῳ, καταστήσας καὶ τὸν πρῶτον Ἐπίσκοπον Στάχυν. Εἰς τὴν πανήγυριν προσεκάλεσε καὶ τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας ὅτε ἐξεφώνησεν ὠραῖον λόγον ὁ καλὸς Εὐγένιος Βούλγαρις. Τοῦτο ἤρκεσε νὰ διαβληθῇ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι δηλ. συνεννοεῖται μετὰ τῆς Ρωσσίας κατὰ τῆς Τουρκίας. Ὁ Σουλτάνος πεισθεὶς εἰς τὴν διαβολὴν, ἔπαυσε αὐτὸν καὶ διέταξε νὰ μεταβῇ ἐξόριστος εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἔκτισε κελλίον, τὸ Σεράγιον, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή ἡδε :

*Ἐ'Αποβάς ἤδη ἐντίμως ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον
ἐδῶ ἦλθεν εἰς τὸ Ὄρος καὶ ἠγόρασε κελλεῖον
Βατοπεδινόν, τὸ πρῶτον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου
δι' οἰκίαν ἡσυχίαν μέχρι τελευτῆς τοῦ βίου».*

Ἄλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ παραμείνῃ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει «μέχρι τελευτῆς τοῦ βίου»¹⁾, διότι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐπὶ Αἰκατερίνης Β΄ ὁ Σεραφεῖμ ἀπῆλθεν ἀπὸ Ἁγίου Ὄρους εἰς τὸν καταπλεύσαντα Ρωσικὸν στόλον, ἀγωνιζόμενος γενναίως ὁ γενναῖος ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀγῶνος. Ὁ Σεραφεῖμ ἐξέδωκε καὶ ἐγκυκλίους εἰς πάντας τοὺς Ἑλληνας, προτρέπων εἰς ἀνταρσίαν καὶ ὑποταγὴν εἰς τοὺς Ρώσους²⁾. Τινὲς τῶν ἐγκυκλίων

¹⁾ Ὁ Ἱ. Ναός τοῦ Κελλίου, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου. Τὸ Κελλίον αὐτοῦ, θεωρηθέντος ὡς «ἀποστάτου καὶ ἐπιβούλου τῆς κραταιοτάτης βασιλείας», ἐδημεύθη καὶ ὑπεχρεώθη ἡ Κοινότης τοῦ Ἁγίου Ὄρους νὰ πληρώσῃ τὴν ἀξίαν του. ἐκτιμηθέντος ἀντὶ 10500 γροσίων τὰ ὅποια ἐπλήρωσεν εἰς τρεῖς δόσεις, πλὴν 500 γροσίων, χαρισθέντων.

²⁾ Οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῆς δουλείας, ὡς εἶπομεν, ἠγάπων τὴν Ρωσσίαν διὰ τὸ ὁμόδοξον καὶ ἠλπίζον τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς δουλείας. Πολλοὶ δὲ ἔπαθον πολλὰ δεινὰ ἢ ἐθανατώθησαν οἰκτρῶς ὑπὸ τῆς τυραννίας διὰ τὴν πρὸς τὴν Ρωσσίαν συμπα-

τούτων ἐκομίσθησαν καὶ εἰς τὴν Εὐβοίαν, ὃ δὲ Μητροπολίτης Εὐρίπου Γεδεῶν ἀπέστειλεν αὐτὰς τάχιστα εἰς τὴν Κ/πολιν. Ὁ ἀπὸ Θεσσ/νίκης Πατριάρχης Θεοδόσιος (Χριστιανόπουλος, ὃ καὶ Μαριδάκης ἐκ Κρήτης) κατήγγειλε τὸν Σεραφεῖμ εἰς τὴν Ὑψ. Πύλῃν, ἠγγυᾶτο δὲ μετὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὅτι οἱ χριστιανοὶ θὰ τηρήσουν τὴν νόμιμον ὑποταγὴν¹. Ἀλλὰ δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο· καθήρесе τὸν Σεραφεῖμ καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς τὴν καθαίρεσιν δι' ἰδίας ἐγκυκλίου, ἐν ἣ ὁ Σεραφεῖμ καλεῖται ἀποστάτης, ταραχοποιός, δημεγέρτης, ἀνὴρ αἱμάτων. Οὕτω δὲ ἠναγκάσθη μετὰ τὴν ἀτυχή ἔκβασιν τῆς ἐπαναστάσεως νὰ μεταβῇ εἰς Ρωσσίαν, ἐνθα ἠξιώθη πολλῆς τιμῆς καὶ φιλοξενίας καὶ δὴ παρὰ τῆς αὐτοκρατείας Αἰκατερίνης. Ἐν Ρωσσίᾳ παρέμεινεν, ἐκοιμήθη δ' ἐν Κυρίῳ τῷ 1779 καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Δούμνας τῆς ἐπαρχίας Πολτάβας, πλησίον τοῦ Πατριάρχου Κ/πόλεως Ἀθανασίου Γ', τοῦ Πατελλαρίου. (Πρβλ. «Γρηγ. Παλαμᾶ» ἔτος Ε' τεῦχος ξγ').

Ὁ Πατριάρχης Καλλίνικος Γ' ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Πατριαρχῶν πολλὰ λέγει κατ' αὐτοῦ καὶ περιφρονητικῶς τὸν ὀνομάζει «Ἀλβανίτην». «Σεραφεῖμ ὁ Ἀλβανίτης, ὁ ἐπίσκοπος καὶ ἄθεος καὶ τύραννος, ἐπὶ τούτου τὸ σάκκον φορεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς πωλεῖται» ἔτη 4». (Κ. Ι. Δυοβουνιώτου, Καλλίνικος Γ', ἐν Ἀθήναις 1916 σελ. 129). Ἀλλ' ὁ Σεραφεῖμ Β' ἦτο φιλόμουσος καὶ φίλος τῆς προόδου· ἐφρόνει, ὡς καὶ ἄλλοι, ὅτι διὰ τῆς ὁμοδόξου Ρωσσίας θὰ ἠλευθεροῦτο ἡ δουλεύουσα Ἑλλάς· κατήγετο ἐκ τῶν χωρίων τῆς Ἡπείρου, ἐνθα ἐλαλεῖτο ἡ ἀλβανικὴ γλῶσσα, ἀλλ' ἦτο τὸ αἶσθημα καὶ τὸ φρόνιμα, εἴ τις καὶ ἄλλος, Ἕλληνας, ὡς καὶ τὴν παιδείαν, καθ' ἃ ἀπέδειξαν ἀριδιήλως ἄλλα τε καὶ δὴ ἡ Ἱδρυσις τοῦ Φιλοσοφικοῦ Τμήματος ἐν τῇ Πατριαρχ. Ἀκαδημίᾳ καὶ ἡ πρόσκλησις τοῦ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου («Ἐπιστ. Εὐγ. Βουλγ. πρὸς τὸν Σεραφεῖμ τόμ. Α' ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ»)², ὅστις πολλοῖς ἐγκωμίαις καταστέφει αὐτόν.

Θεῖαν τῶν. Οὕτω Παρθένιος ὁ Β', ὅστις ἐγένετο Πατριάρχης τῇ 28 Ὀκτωβρίου 1648, συκοφαντηθεὶς ὅτι διατηρεῖ ἀλληλογραφίαν μετὰ τῆς Ρωσσοικῆς Κυβερνήσεως, ἐπνίγη τῇ 10 Μαΐου 1651. Τῷ Σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου (24 Μαρτίου) τοῦ 1657 ἐκρεμάσθη ὁ Παρθένιος Γ', ὡς διεγείρον δῆθεν τοὺς Κοζάκους καὶ Ρώσσους κατὰ τῶν Τούρκων. Τῷ 1659 ἀπηγγονίσθη ἐν Προύσση, ὡς ρωσοῖς, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Πεκίου Γαβριὴλ καὶ ἄλλοι πολλοί.

¹) Πανταχοῦ σχεδὸν οἱ Ἕλληνες ἐξηγέρθησαν κατὰ τῆς Τουρκίας, ὡς καὶ οἱ Μαυροβούνιοι, κινήθέντες ὑπὸ τινος Στεφάνου Πικκόλου· ἐξηγέρθησαν καὶ οἱ Χειμαρριῶται, τοὺς ὁποῖους οἱ Ρῶσοι κατήχησαν πρότερον εἰς ἐπανάστασιν. Οἱ Χειμαρριῶται γενναίως ἐπέδραμον τὴν χώραν τοῦ Δελβίνου καὶ τοῦ Αὐλώνος. Ἀλλὰ μὴ δινηθέντες ν' ἀντιστοῦν κατὰ τῶν πολυαριθμῶν τουρκαλβανῶν κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη διὰ νὰ διαφύγουν τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Πολλὰ χιλιάδες κατέλιπον τὴν πατρίδα τῶν καὶ διέβησαν πτωχοὶ καὶ ἐλεεινοὶ εἰς τὴν Κέρκυραν, ἐκεῖθεν δὲ οἱ πλείονες εἰς τὴν Ἀπουλίαν (Π. Ἀραβαντινοῦ Χρονολογ. τῆς Ἡπείρου 1, 265. Rouqueville, Voyage en Morée κτλ. 1808 τόμ. 3 σελ. 90—92).

²) Τόσον πολὺ ἱπεστηρίχθησαν οἱ λόγιοι καὶ τὰ γράμματα ὑπὸ τοῦ φιλομούσου Πατριάρχου, ὥστε, ὡς λέγει ὑπερβολικῶς πῶς ὁ Σ. Μακραῖος, «ἐπὶ τὸ τρίτον ἔτος τῆς αὐτοῦ πατριαρχίας τὴν παροιμίαν τοῦ Φαναρίου Ἀθηνόπολιν κατεστήσατο. Ἐκεῖ γὰρ Εὐγένιος ὁ πολὺς ἦν τότε θεολογῶν, ἐκεῖ Λαφρόθεος φιλοσοφῶν, ἐκεῖ ρητορεύων Κριτίας, ἐκεῖ Ἀνανίας τὰς λογικὰς τέχνας διδάσκων, ἐκεῖ ἑσμός φιλοσόφων καὶ φιλολόγων σμήνος, θεολόγων θίασος, ἐφ' οἷς ἦδeto πᾶς τις φιλογενής, μάλιστα οἱ χορηγῶν καὶ συνίστορες».